

„Régi napló mai szemmel”

Csikorogva nyílik egy régi ajtó.

Rajta évszám: 1960.

Az ajtó mögül előszökken egy hosszú copfos, alig 15 éves, kicsi lányka.

Körülnéz. S ahogy meglát, futásnak ered felém.

Vágtában kereken 60 évet rohan előre, s egy öleléssel már nyakam köré is fonja a karjait. Szinte levegőt sem véve, hadarja: *Oláh/Juci vagyok – majd picit hátrébb lép, összeszűkül szemmel figyel: „Téged kereslek. Ugye Te vagy az a híres, nevezetes Kósáné Julika? Ugye Te vagy az én ’alteregóm’? Minek nevezzelek? Holle anyónak? Vagy szólítsalak úgy, hogy Julikám, Kedves?”*

Ritka pillanat ez. 2020-at ír a naptár. Tehát egy 60 éves időkapszula köt össze és választ el bennünket egymástól. Most szív felel a szívnek. Ő én vagyok, én pedig ő. Ketten vagyunk a „MI”. Szeretem őt, hiszen bennem él. Én pedig őbenne. Kedves, édes; habos, babos, félszegen magabiztos nyurga kamasz. *Jobb ötletem támadt – folytatom - Mondjuk azt, hogy most „nagy és unoka” találkozott, s két szövegben, egy dallamban ugyanarról beszélnek.* Hogy megpecsételjük igenlő válaszunkat, egyszerre nyúlunk magunkkal hozott kincseink felé. A NAPLÓM – mondjuk egyszerre, s ezzel kiejtettük találkozásunk varázsszavát. Mindketten nagy naplóírók voltunk és vagyunk.

Az ő háromkötetes, gyöngybetűvel írott különös „alkotása” mellé kerülnek az én később firkantott naplószerűségeim, s a belőlük készült, majdnem nyomda-friss könyveim. Nem is tudom, hogy források után kutatva, miért nyúltam akarva, akaratlanul mindig ehhez a naplóformához vissza. De tény, hogy így történt. Most együtt kívánunk mesélni. Múltról, jelenről, s talán a jövőről is.

Tehát. Először is keresünk egy csendes zugot, ahova elbújhatunk, s ahol várjuk a párhuzamos olvasás örömet, a kérdések és a válaszok áradatát; ahol lessük a fejlődés titkát, az egymásból kinövő távlatokat, az egymásba visszatérés csavarjait.

Belépőként álljon itt egy hívatóan szép mottó – így kezdem „felelgetős játékunk” partiját:

„A naplóírás olyan, mintha magunknak suttognánk, és egyidejűleg hallgatnánk is magunkat.”

(Mina Murray)

S most indulhat a játék... Párhuzamosok előre! S már dobom is a labdát...

„Napló-üzemmódra” kapcsolunk.

Először ő üti fel naplóját, s azt a részletet olvassa el, amiben leírja, hogy hogy is indult „naplóírásának karrierje”

Már nagyon régen elhatároztam, hogy naplót írok, azonban sohasem volt hozzá lelki erőm. Mindig félttem tőle, hogy esetleg elolvassa valaki, s harag és sértődés lehet belőle. De most úgy gondolom, hogy nagyon sok olyan emléket őrizhetek így meg, amit máskülönben elfelejtenék, s amire majd később szívesen emlékszem vissza. (1959. karácsonyán)

Ő olvas. Én csendben igenlően bólintok. Ráérezek arra az erőre, ami benne akkor a kiírás vágyát táplálta! Arra a forrásra, amiből táplálkozva, ki akart tárulkozni; arra, ahogy örömeit, vágyait és félelmeit önmagának meg akarta fogalmazni. Csak önmagának. Mert mindig bukdácsolt benne a „lebukástól való félelem”, mert újra meg újra meg kellett birkóznia a „le merjem-e írni” dilemmájával.

A kis hamis! – gondolom tovább. Hányféle hártó trükköt vetett be!

Magyar betűkből cirill majd gót írásmódba váltott!

Igazi mondandóját eufemizmusokba csomagolta be!

Gyerünk, Kicsi! Mutass be az első szerelmednek. Aha, ő az. Milyen selymes eufemizmusba sikerült bugyolálnod a róla festett képet! Nem rossz – mondom, s belebújok titkába, ahogy felnőttként olvasom a szavait az 1959-es évet érkező beszámolójában.

Szintén új számomra az is, hogy egy fiúval közelebbi barátságba kerültem, s finom szálakkal szövődik közöttünk egy kapcsolat. Habár mindketten gyerekek vagyunk még, de remekül el tudunk együtt beszélgetni, jól megértjük egymást. Ő az első fiú, aki nekem tetszik.

S miközben töprengem a múlton; elismerem, hogy én ezt a rejtőzködő stílusodat később mesterfokra fejlesztettem. Igencsak járatosnak kell lenni stilsztikában annak, aki kódfejtőként meg akarja találni az igenjeimben megbújó nemeket!

Meséljük el együtt hajdani „lebukásunk” nagyjelenetét?

Meséljünk bimbózó kislány-szerelmeidről? Miért is ne?

Mára már publikus a hajdanvolt líra, s az 1960-as év groteszk házi drámája is!

Miközben teljes békességgel bóklásztunk Édesanyámmal a városban, Édesapám rátalált naplómra és titkaimra. Hajdúkapitányok utódaihoz méltatlan szenvedéllyel le vadászta gyöngybetűim titkát.

Meglepődött, hogy a család szemefénye, az ártatlan kis cinege, nemcsak a németórák sikereiről és a Kilián mozgalom ütős rendezvényeiről regél, hanem titkos randevúkról, szende-kacér pillantásokról, véletlen kézfogásokról.

Dühös mondatainak leleplező áradatában nyomát sem lehetett felfedezni a nővé serdülő gyereklány kibomló nőiessége iránti mosolynak. Harag volt ez. Vétlenül lettem a szemében vétkes én. Természetesen a naplóm tűzhalálra ítéltetett. Kinyílt a cserépkályha ajtaja, s a parázson lassan izzani kezdtek a gyöngybetűs álmaim. Szerencsére Édesanyám szelíd csendben utánanyúlt a „kincsemnek”. Így menekült meg a naplócsalád, s válhatott öreg napjaimban többszörösen fénnyé.

Örülök, hogy az általad szőtt gyermek-sztoriból sokat profitálhattam én, a felnőtt éned. Csodálatos élmény visszaolvasnom közös élményeinket. És jó, hogy egyfajta huncut mosollyal ma megmutathatom gyerek-magamat saját gyermekeimnek és unokáimnak, hogy lássák a hamuvá szürkülő mai portrém mögött a derűs tavaszt is. Annak is örülök, hogy a naplóírás, mint forrás, későbbi könyveimben segítség lett szétesett emlékeim összeszerkesztésében.

Válaszként Oláh/Juci naplószerűszenetére most Kósáné Oláh Júlia egy könyvrészletével felelek, aminek helyszíne egy későbbi időszik, szereplője pedig a felnőtt énem.

S mivel Te az első mozaikban a „szerelmet” ébresztgetted, váljon hát itt „szerelem-felelgetőssé” a játékunk! Hadd szóljon most a felnőtt alteregónk férjemről, házasságunk misztériumáról!

Csillagocskámnak hívtam. Úgy éreztem, hogy nincs is más feladatom, csak az, hogy neki ragyogjak. Az ő magabiztos ölelésére mindig rábízhattam magam. Pedig sárkányaink minimum száz fejből okádták ránk a tüzet. Munkahely és lakás kellett. Fillérekből forintokat kellett varázsolni. Öregjeink lassan a mi támaszunkra vártak. A politika vörös réme mindenhol vicsgorgott. Keresztény hitünket álságos tanok emigrálták. De minket befönt, körülölelt a szerelmes fiatal-ság naiv hite és reménye. Tündérszárnyalás volt ez, mely felülemelt mindenben, mely jótékonyan eltakart minden rosszat. Azt éreztük, hogy győzelemre születünk. (Részlet: Kósáné Oláh Júlia: Együtt dobbanó szívek. 2019.)

Rábólint. Szép – mondja. Bár erről a Naplómban nem írhattam még, de ilyennek sejtettelek Benneteket akkor régen. Ilyennek éreztelek. Talán. Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. Mások voltak a határain.

De beszéljünk inkább valamiről, ami közös! Beszéljünk Hajdúnánásról!

S beszélni kezdtünk szülővárosunkról, Hajdúnánásról.

Most hozzám került a „rábólintás labdája”:

Szemezgettem a Naplódban. – mondom. Szükszavú a nánási térképed.

Iskola... gimnázium... kollégium... templom... mozi... temető... tsz-iroda... rokonok és barátok otthonai... végeláthatatlanul hosszú utcák... korcsolyapályának becézett apró pocsofák... liget és majálisok...

De azért jól eligazodtál a szálkás, egyszavas útmutatók között – feleli Ő, miközben rám kacsint. Ismerem a Szülőföldi barangolások című cikket. Úgyes voltál.

Szép, nosztalgikus képeslapot kanyarítottál a közös emlékeinkből. Olvassunk belőle egy szösszenetet!

Együtt csobbanunk meg hajdúsági hazánk emlékében:

Az általános iskolánk impozáns méreteivel, a református templom szomszédságában maga volt a csoda! A királyi vár! Csak a piros szőnyeg hiányzott a bevonulásunkhoz...

Volt iskolatársaimmal próbáltam felidézni az első iskolai napok történetét. Megdöbbenünk, hogy az egykori óriás-világ emléke mára mozaikokká esett szét, apróra zsugorodott. Hirtelen azt éreztük, hogy csak egy anekdotából szőtt impresszionista szőnyegen bolyongunk, s mindenki mást lát a közelmúltnak ebben a valós meséjében. Hihetetlennek tűnt a felismerés. Néhány évnyi múlt átírta a valóságképeinket. De azért az is jó volt, hogy az eltérések annyi közös gyökérből kanyarogtak ki elénk!

Tudod Kicsim – öleltem át törpe alteregóm vállát – akkor csodálkoztam Rád igazán, amikor táborozásaid naplóját olvastam!

Itt nyílt ki igazán a stílusod! Ráismertem Benned a kétbalkezes Julikás magamra is!

Nézd csak, hogy írtál a miskolci táborozás vonatújáról!

Arról, hogy [...] egy-két kellemetlenségtől eltekintve, jól zajlott az utazás. Kellemetlenségnek számítom, mikor a kulacsból majdnem kiömlött az összes víz; azt, hogy egy férfinak leejtettem a csomagtartójáról a kalapját. Azt, hogy az egyik lány nem jól tette fel a hátizsákját a pakktartóra, s az leesett, mégpedig S. B. tarkójára. Mikor megérkeztünk Miskolcra, egy kalauz jött utánunk, aki átadott nekünk egy vonatban felejtett csomagot, amiben az egyik lány úttörőruhája volt. Már az első nap elkezdte a csapat 'az elhagyást', ami végigkísérte az egész táborozásunkat.

Tudod, hogy naplód olvastán a „tanárnőt” is felébresztetted bennem.

Sokat ígérően szépek a tájleírásaid.

Nekem például nagyon tetszik, ahogy a miskolci kisvonatod átzakaton a hegyek szabdalta tájon.

A kisvonat gyönyörű tájakon halad keresztül; meredek sziklafalak, szédítő mélység, óriási magasságok, és amerre a szem ellát, összefüggő erdőség.

Bravó! Csak így tovább! - mondtam elismerőleg, s kerestem a felnőtt magamban a folytatást.

Szerintem rátaláltam. Több helyen. Több könyvemben.

Gyerek-stílusodra felnőtt stílusommal felelek. Figyelj! Kiemelek egy példát a Kómám négy napja kisregényemből. Így láttam és láttattam élet és halál mezsgyéjén kóborolva egy hársillatú falut.

Az Élet Himnuszának szántam a sorokat.

Virágzó hársfák sora. Bódító illat.

Kezeim a „tavasz” egzotikus üdeségét ölelték magukhoz. Lábam az „ősz” ezerszínű avarszőnyegében lábadoztak. Színek, illatok fenséges orgiája fogadott. Lehet, hogy a madarak énekét is hallottátok. De ennek a hangvarázsnak a szólamát a sétányon nyüzsgő embertömeg önfeledt, vidám hangharmóniája felülírta. [...]

Bódék sora, ami aprócska házak aprócska utcáiba torkollott.

Piciny nászkunyhókat csodáltál meg, Újdonsült házások ölelését lested meg,

A házak előtti baráti csevejbe hallgattam bele. Hársfanedűk koccantására mosolyogtam vissza.

Ismerős arcokat fedeztem fel. [...]

Zene szólt. Talán hegedű. Talán Vivaldi Évszakait csendítette meg ez a különös Éden. De lehet, hogy a Kalotaszegi havasok hajnalosát hallottam.

Hallottam barátságos reagálását. Örültem neki, hogy elfogadott.

Pici csönd. Új fejezet következik. Arra gondolok, hogy a kis Copfos az általa megrajzolt képekben három hangszint használ: a szeretetét, a tiszteletét, és a távolságtartás negatívba hajló, de nem bántó üzenetét.

Figyeld a következő részleteket. Remélem sikerült megfelelő példákat találni illusztrációként!

Ha Édesanyánkról ír, ez a csupa-csupa szeretet csendül fel mindenhonnan.

Tehát lapozgatok a Kicsi Naplójában, s ezeken az oldalakon anyák-napi hangulatba mártva bontakozik ki az Ő „anya képe”. Látom, ahogy mondataiban, szóhasználatában botorkálón keresi a szép megírásának a formáját; érzem a stílusából kiragyogó szerető, elfogadó hangot. Ilyen kedves kis macska voltam? – csodálkozok rá tréfásan az „Apróra”:

Üzenet a miskolci táborból 1959. július 13-án:

Este, mikor már elcsöndesedtünk, képzeletem hazaszállt, s mint legtöbb éjjel, most is otthon voltam álomban. Ha nappal messze jártam is, de az éjszaka mindig hazavitt.

Ahogy felnőttként olvasok és emlékezem, rádöbbenek arra, hogy mennyi ténytet elfelejtettem! Az újraelolvasás közben gyakran kapom fel a fejemet, „Jé! Tényleg úgy volt”. De van valami, amit nem felejtettem el. Az érzések azóta csak mélyültek, teltebbek lettek. Szembesülök a ténnyel, hogy valóban voltak gyakorlati foglalkozásaink is. S nemcsak a mezőgazdasági munkába kóstoltunk bele, hanem a kézimunkázás művészetébe és a főzés rejtelseibe is. Bizony-bizony, Édesanyánk volt utóbbi tevékenységünk mentora, s a „kis copfos” így írt Róla 1960. február 23-án:

*Édesanyám vezeti a főzést. Tíz órakor feljött a tanterembe. Elébe mentem, és együtt mentünk be az osztályba. A lányok aranyosak és kedvesek voltak hozzám.
S én nagyon-nagyon boldog voltam.*

Meghittek voltak a beszélgetéseink. Mindig.

Dél előtt otthon voltam, kézimunkáztam és beszélgettünk Édesanyámmal. Nagyon jó volt. Olyan megértő az Édesanyám, és bizony nagyon sok jó tanáccsal el tud látni. Lelki problémákkal foglalkoztunk,

Ez a „meghittség” kicsit piszkálta az osztálytársaim csőrét. Csasztuskában hangot is adtak osztálytársaim túlcsoorduló őszinteségemnek. (Egyébként a lányokat a bálba kísérő anyukák motívuma, mára már érdekes kortörténeti dokumentum lett. Lehet, hogy akkor zavartak a figyelő szemek, de visszatérve jó volt ebben a szerető figyelemben felnőni. Köszönöm Julcsikám, hogy leírtad 1960. május 26.-i klubdelutánunkat, annak gonoszkodó csasztuskáját.

Vannak lányok, akik este félnek egyedül hazamenni, s ezért szívesen elvállalják, hogy egy lovag hazakísérje őket. Íme, egy példa erre a mozzanatra.

Remélem, hogy az illető magára ismer. . . (Természetesen magamra ismertem a sorokban)

Én nem bánom azt, hogyha a Cs. hazakísér. / Nem bánom azt sem, ha lopva a kezemhez ér. / Nem bánom azt sem, ha átfogja derekamat. De többről szó sem lehet. A többit a mamával beszélje meg.”

És akkor, gyere kis Oláh/Juci! Hallgasd meg, hogy írt Kósáné Oláh Júlia, ugyanerről a témáról, néhány évvel később az Ima az Édesanyámért lírai prózája néhány sorában!

*Hányan és hányszor írtak lélegzetelállítóan szépen az ANYÁRÓL! Szebben, mint én.
De ez most más, Mert most én írok az enyémről. És megpróbálom megfogalmazni azt,
hogy jó kedvében teremtette Őt az Isten. Nekem, Nekünk. Azt, hogy ÁLDÁS volt élete,
És én egész életemben csak próbálgattam HOZZÁ hasonlónak válni.*

Milyen volt az Édesapánk? – kérdeztük egymástól, összenéztünk, és spontánul, egyszerre, egy szóval feleltük: „szigorú”.

Mintegy igazolásra várva, lázasan lapozgatni kezdtük a Kicsi Naplóját.

Mindenhol ott volt Apa, Ő volt a háttér. Ő volt a „Rend”. Ő volt a rendező elv. Nálunk övé volt minden döntés joga. Mindig éreztük, hogy óv és véd. De szavai parancsszínűek voltak. Ha megjelent valahol, az volt az érzésünk, hogy ellenőriz. Teljesítményt várt. Engedett, megengedett, de meghúzta a határvonalat. S alteregó énem és én mindig meg akartunk felelni.

Ez a mindenhol jelen levő szigorúság nem engedte az Oláh/Juci - Naplónak sem meg, hogy szavakba formálódjanak az érzései. Hiába kerestük, Apám körül nem íródtak sem valós történetek, sem legendák. A szigorúsága még a szavakat sem engedte megszólalni. Csak szómorzsák engedték sejteni köbevésett szigorúságát, s ebben a szigorúságban a jóságát.

Este hozzákezdtém olvasni, s egész este olvastam, utána bekapcsoltam a rádiót. Édesapám rettentő dühös lett rám, mert egy csepp németet sem tanultam egész nap. Nekem az az álma, hogy engem tanulni lásson, hogy örökké németezzek. (Szerinte) én néha-néha elmulasztom a kötelességem.

(írta Ő 1960. március 5-én. Nem fűzök hozzá kommentárt, s nem folytatom a példák sorát se. Mind ugyanilyen)

Éveknek, évtizedeknek kellett elmúlni, míg a felnőtt Júlia ráérezett az Apa szeretetnyelvének a másságára és magához tudta ölelni ezt a szigorúan szerető másságot. Így írja le felnőtt énem naplója és az *Édesapámról* szóló lírai prózám a Róla szóló vallomásumat:

Esküvői fotójukon is ökölbe szorítja kezét. Kemény szorítású hajdú ökleit, melyekbe később én is belefértem.

Hiszen az ő lánykájuk lettem. S a következő családi fotó már hármunkról mesél.

Közöttük ott vagyok én is: „a jövő”. Habos - babosan, pille-könnyű, reppenő ruhában, madárszárnyú masnis csillanásban. Velük összezárt, összerendezett harmóniában, de mégis mosolytalan magányban. Ölelő biztonságukban a kicsi, riadt szemű ózike egyedüllétről árulkodik. Fegyelmelzeten, a megfelelni akarás eleve elrendeltségében állok közöttük. Apám most a szemében őrzi az egykori marokszorítás páncélját. Most is óv és véd. Most már engem is.[...] Nem tudom, hogy sejtette-e bárki bennem, a félénk özleányban, hogy titokban szívük titkának tudója vagyok. Mindig tudtam, hogy apám kezére rábízhatom magam. Gyémántot csiszol belőlem, ha hagyom. Szigorába behódoltam. Anyám selymes ölelésében megbújtam. Nem tagadom. Félttem is Édesapámtól. Sokszor félttem. Akkor is, ha tudtam, hogy „értem” és soha „nem ellenem” harcolnak azok az ökölbe szorított kezek. Elfogadtam a körém húzott védő korlátokat.

Lehet, hogy az „Anya – Apa – dallam” hatására egy kicsit el is érzékenyültünk. Ő gyerekesen krokodilkönnyeket sírt, én felnőtt elegánsan csak könnyeztem.

Aztán egyszerre pattant ki belőlünk az újabb kívánság:

Éhesek vagyunk! Enni akarunk! Varázsoltunk. Hazait.

Kockás abroszt. Előételnek füstölt kolbászt kovászos uborkával; levesnek savanyú káposztás csülkös bablevest, főételnek öhönt (gyengébbek kedvéért slambucot); desszertnek túrós kóttest; diák-italnak ribizli-szörpöt).

Gondolatban otthon voltunk. Finom volt az ebéd. Mellettünk elpihentek a Naplók és a Könyvek is.

De most már nyitogatták oldalait, üzenve, hogy vár közös olvasásunk kettős ösvénye.

Ahogy ránéztem a Kicsi gyöngybetűire, újra elérékenyültem. Tényleg ilyen szépen írtam valaha, míg az egyetem roham-jegyzetelése össze nem törte a „gyöngyöket! Megdicsérem a jeles külalakot, s nem tudok ellenállni a következő mottónak:

„Amikor kézzel írunk valamit, kapcsolódunk a szívünkhöz, ugyanis a kéz és a szív elválaszthatatlanul, fiziológiailag kapcsolódnak egymáshoz.” (Vendegh Krisztina)

A felnőtt énem előretolakodott a kívánságával:

Tudod mit? – kérdeztem. Tegyük időben visszafelé a Te idősíkodon egy sétát!

Nézzük meg a Naplódban, hogy milyen is volt gyerekkorunkban az élet? Milyen rendezőelvei voltak a napirendednek? Hogy alakult mindennapjaink programja?

„Beleegyezel?” – kérdeztem, s Ő válaszként rögvést lapozgatni kezdett.

Készségesen sorolta a család hétköznapijait és ünnepeit.

A rokonokat és a „rokonjárásokat”. A listavezető iskolai élményeket és a lánybarátságok terebélyesedő bokkrétáját. Az első szerelmek kis, de nagyak tűnő pillanatait; a „kinti sétáknak”, „a korcsolyázásoknak” csábító hívó szavát. A „könyvként, filmként, rádiójátékként” betévedő kultúrélményeket. Olyan, mára már ódivatúnak ítélt szabadidős tevékenységeket, mint a „kézimunkázás”, s a „vége-hossza nincs beszélgetések”. A táncos összejövetelek élményeinek intenzív megélését, a szakkörök szakmai és baráti többletét.

A „bőség zavara” zúdult ránk. Szemezgettünk, válogattunk. Végül úgy döntöttünk, hogy néhányat „megosztunk”. „Gyerek-Pajtás-Énem” picit vonakodott: „Világlátott felnőttként lehet, hogy untatlak majd szűkre szabott köreim megidézésével”. De a „Felnőtt-Énemet” igencsak vonzotta a szemlélet-mód-váltás soha vissza nem térő alkalmá.

Rövid, tömör, de igaz – így indítom „Naplótúránk következő fejezetét:

Délelőtt otthon kézimunkáztam és tanulgattam. Délután korcsolyázni szerettem volna menni, de felolvadt a jég. Могыца елјött hozzánk. Ő sem tudta megcsinálni a matematikát, én sem.

[...] Úgy határoztunk, hogy elmegyünk sétálni. Hazafelé találkoztunk B. J.-vel. Ő sem tudta megoldani a feladatot. Bementünk a kóliba. Többen lejöttek és ott vitatkoztunk. / N. B. is ott volt. / De az ő példájuk se lett jó. Nagyon nehéz példákat adnak fel.

(Ennyi íródott 1960. január 31.-én, vasárnap. Ne húzogasd a szádat! Minden benne van. Az otthon háttere, a kézimunka és a tanulás. Csavargás, barátnőzés, találkozások; kitérő a kollégium felé, hogy bővüljön a találkozás köre. Bandázás és szerelem. Mindez matematikával nyakon-öntve. „Unalmas vagy unalmas?” „Folytassam?” – kérdi, s én mohó mosollyal várom a folytatást.)

Mivel felnőttként tanár lettem, gyakran fogott meg Oláh/Juci autentikus iskolaképe.

Például az, ahogy egy-egy kötelező olvasmány tartalmát összefoglalja, vagy ahogy egy-egy film történetét elmeséli. „Jó készségfejlesztés” – dörmögöm magam elé, mikor az Anyegin című filmről írott összefoglalóját olvasom:

Este moziba mentem, az Anyegin című színes orosz filmet néztem meg. Elragadóan szép volt. Röviden leírom a tartalmát. Van két leány, az egyiket Olgának, a másikat Tatjánának hívják, Olgának Levszkij udvarol. Egy költő, aki egyszer egy barátjával, Anyeginnel megy el a házhoz. Tatjana szerelmes lesz Anyeginbe, s ezt meg is írja neki; de a férfi hidegen elutasítja a lány közeledését. Anyegint egy bálon megsértették, haragudott Levszkijre, amiért elhívta ide, s bosszúból megfogadta, hogy elcsábítja Olgát. Eredmény: a két barát összeveszett, s párbajra hívták ki egymást. Levszkij elesett, Anyegin nagyon megbánta tettét és elutazott. Két év múlva találkozik csak Tatjánával, de nem lehet az övé, mert már férjnél van, pedig szívből imádják egymást. Gyönyörű volt a film.

Nagy élmény számomra, ahogy felnőtt Júliaként folytatom Anyegin-történetünket, ami bár a Naplóban nincs feljegyezve, de a fejemben ma is szavalom Tatjánával együtt a levelét. (Üzeni egy régi szavalóverseny díjnyertese, s megkérdezi, mondd, el tudod még olvasni a cirill betűket?)

*Я к вам пишу – чего же боле? / Что я могу еще сказать?
Теперь, я знаю, в вашей воле / Меня презреньем наказать.
(Én írok levelet magának - / Kell több? Nem mond ez eleget?
Méltán tarthatja hát jogának, / Hogy most megvessen engemet.)*

Kérlek, be ne csukd a „Naplók Naplóját”. Táncoz folytatás következik Oláh/Jucis módra. Megígérem, hogy keringőzünk is. (De jó is lenne! – sóhajtom halkán.)

Figyeld, hogy milyen fontos esemény volt kislány énem számára egy áttáncolt éjszaka, s mekkora félelmek remegtek a „petrezselyem-áruulás” rémében.

Szépnek látta 1960. május 2-án az osztályklub-délutánunkat, ezért arról írt.

Hét órakor kezdődött meg a tánc. [...] Akkor kezdődött meg az igazi élet. [...] Játékszerűen. Tanárnő felvett egy zöld kendőt, s ez a kendő sorba járt. Ha valaki felkért valakit táncolni, a kendőt át kellett adni másnak, s akínél a lemez végén a kendő volt, az zálogot adott. A hangulat kitűnő volt. Álmodni sem lehetett szebbet; mindenki táncolt, mindenki játszott, nevetett és mulatott.

Visszatérve mindennapjaid morzsáira, gondolkodom, hogy miről is szóljak a „felelgetősi” kihívásában. Talán arról, hogy a felnőtt-tanár Júliának mit jelentett a tanárság.

Idézek néhány sort *Élettörténetek Nyíregyházán* című 2018-ban írt pályázatomból.

Én úgy tekintek (a nyíregyházi) öt középiskolás tanári évemre, mint az ugróiskolás gyerekek a tanodájukra. Gyerekek közt felnőtt lettem, az iskolában pedagógussá nőttem, a családlátogatások során megismertem a várost. A szülők egy kicsit gyerekükké fogadtak, a gyerekeik pedig tanáruknak. A megye és a város irodalmárrá nevelt. Néha úgy éreztem, hogy direkt azért költözött hajdanán Kölcsey Szatmárcsekére, hogy nekem írja meg a Himnuszt! Vagy! Ha én elmesélem majd Hajdúnánáson, hogy a felvilágosodás legnagyobb költőjének, Bessenyei György-

nek azért állítottak itt szobrot, hogy én minden nap elsétálhassak mellette. Ha ráérek, Móricz Zsigmond minden nap meghív a róla elnevezett színházba.

„Ez jó multság, férfimunka volt” – mondjuk egymásnak, és képzeletünkben már új vizeken járunk. Mire be kell csuknunk a Naplók-Naplójának a kihívását, egyre felelősségteljesebbé válik a „felelgetősi” játéka.

Különösen akkor válik izgalmassá, amikor a kis copfos Oláh/Juci és a felnőtt Júlia történelmi világlátása között húzunk párhuzamot. Nagy meccs következik – ígérjük mindketten.

És szófukarak is vagyunk mindketten - Ő a múltban, én a jelenben – amikor a XX. század történelmi, politikai hátteréről írtunk vagy kellett volna írunk. A keservesen akadozó évekről, a konfliktus-és félelemterhes évtizedekről, a viszontagságos túlélésről, csendes túlélési stratégiáinkról.

„Másként, más színben hallgatunk.” De hallgatunk. A kis Copfos Naplója arról árulkodik, hogy sok mindenről tud, de az „ideológia” csalfa fátyla beborított és letompított mindent.

Csendjében az is benne van, hogy jó ez a belénk nevelt hallgatás, így szépnek látszik az is, ami nem szép. Később visszaolvasva, s az Ő tollával leírva, az Ő világa fanyar tükörképpé vált. Mára mosolyra fakasztó álarc lett. Ezekben a sorokban nem dübörögnek, és nem toporzékolnak a háború utáni évek sebei, a diktatúra éveinek rúgásai (a szülők elhurcolása, a behajtások, a tévesztés erőszakossága, a besúgások, a keresztényüldözés). Naplóját olvasva egy lemúlt kor szöszedetében bolyongunk, s a fájó emlékeinket békévé oldja az időbeli távolság.

Hívom: Na, gyere, Te Copfos, most leleplezlek!

Sorra odanyújtom Neki napló-listánk leleplező pontjait.

Örsvezető voltál. **A Mókus Örs** tagjait dédelgetted. Ők pedig kistanítóként szerettek.

Igenis! – felel a Pici - s mintegy bizonyításul felsorolja a naplójából az „örs” naplóba vésett névsorát, majd hozzát teszi:

Nagyon aranyos, értelmes gyerekek vannak az örsömben.

(Naná! Szakasztott olyanok, mint a vezetőjük, öltök nyelvet a Kisokosra).

Kistamás Erzsébet, Magi Erzsébet, Gaál Magda, Kovács Judit, Nyakas Antónia, Szikora Rózsika, Süveges Gabika, Molnár Margit

(Milyen véges az emlékezet! Vajon hányan élnek közülük? – sóhajtom válaszként)

Majd kirándulásra indultunk. Miskolcra. A Vasgyárba.

Nem akármilyen az Örsvezető alteregóm tudósítása:

Ez a kirándulás felejthetetlen élmény marad számunkra. Úttörő egyenruhát vett fel mindenki. A gyárban olyan vietnámi fiatalokkal találkoztunk, akik a VIT-re mentek Szörnyen féltünk. A fejünk felett állandóan mászkált a daru. Szállította az izzó vasat. [...] Egy csapolást is láttunk. Olyan álomszép volt, hogy azt elmesélni szóban nem is lehet.

(Elismerésem. Megadtátok a módját. Természetesen vasgyári látogatáshoz úttörő egyenruha dukál.

Aktuális a folytatás is: VIT-re induló vietnámi fiatalok... Tudom-e még, hogy mi is az a VIT?

Mindenhol voltam, miért is nem jutottak ki soha oda. Pótolhatatlan veszteség – csipkelődök. De a csapolás élményére 60 év távlatából is emlékszem.)

1959. december 25-én pedig le merte írni, hogy

Dél előtt a templomban voltam. Úrvacsorát vettem

(És nem rúgtak ki az iskolából? – gonoszodom, de háritok is rögvést. Persze, hogy nem. A város őrizte – még akkor is, még ha bice-bócán is, a keresztény szellemiséget.)

Tudásteszt következik. A nagy kérdés az, hogy tudom-e, hogy ki volt Kilián György. Persze, hogy elfelejtettem. Pedig még a Kilián-próbát is csillagosan tettem le 1960. február 16-án.

A három főből álló csoportok sorban jöttek ki a próbateremből és záporozták a kérdéseket: Sikertől? Nehéz volt? Ki kérdezett? Mit kérdeztek?

(Nem állhatom meg, hogy ne fűzzek két megjegyzést hozzá. (egyrészt a későbbi tanár-énem, másrészt az okoskodó „Nagy” Júlia hangom).

Olyan a hangulat, mint egy nyelvvizsgán. S még utólag se tudom, hogy ki volt az a Kilián György. Nem baj, utánanézek a Google-on.)

Képzeljétek!- írja Julcsi - 1960. január 10-én disznóölés volt náluk. Csavargatta a leírásban a jót és a rosszat, aztán kikötött a családot leginkább foglalkoztató beszédtemánál: a téészesítés mozgalmánál.

Így írt róla:

Keresztanyám csak késő este tudott eljönni, mert egész nap odavolt agitálni. Nagy a tsz-fejlesztési láz most a városunkban. Az a terv, hogy február 20.-ára Nánás szocialista város lesz.

(S ma ezt gondolom: Micsoda fekete napok voltak! Milyen bivalyerős volt az erőszak! Milyen sötétséget rejtett sokunkban a hátrálás, a tehetetlen behódolás félelme!

Agyam őrizte ezt a fekete-vörös félelmet, de később sem merte leírni. Mások igen. Elhallgattatott félelmeimre építkeztek tanulmányaim, olvasmányaim. Csak diktatúra ne legyen! – suttogom, kiáltom ma magamban.)

Azon alulművelt kortársimhoz szólok, akik elfelejtették, hogy milyen volt egy KISZ felvételi gyűlés. Jól ragadta meg a Kis Copfos a harmóniából kikiáltó fenyegetettséget.

Ahogy beléptem, körülnéztem. A terem tömve volt diákokkal. Elmotyogtam a köszöntést. A tanár helyelyel kínált. Félszegen leültem, mire kitért a nevetés. Biztosan azt nevelték, hogy mennyire félek.

(Vélemények és vádak, kérdések és dicséretet következtek; persze, hogy felvettek. Ünnepséggel, fogadalomtétellel, zászlóavatással, csupa-csupa tini-boldogsággal nyakon öntve)

Felnőtt-énem ráfelel: olyan, mint az ÁVÓ-s hírekről kiszivárgott hírek hangulata, amelyekről azonban én soha semmit sem akartam írni.

De ha már felelgetősi, legyen felelgetősi!

Hogy ne szakadjon meg a lánc, felnőttként egy anekdotát szeretnék megemlíteni. Ez az anekdota a felnőtt Júlia naplójában bukkan elő, hogy innen egy később írott cikkébe vándoroljon át, a *Szülőföldi barangolásokba*.

Sztálin halálát siratta és ünnepelte az ország. Otthon, a veterán hadifogoly nagyapám megcirógatta a bukšimat, s mikor olvasta az újságban, hogy külön repülőgép viszi országunk vezetését a temetésre, azt kérdezte: „Ne menjünk el csibém mi is a temetésre?” Én, a jövőendő nagy álmodó-csavargója kitérő hévvel reagáltam. „Persze. Igen. Menjünk!”

Másnap az iskolában fekete ruhában zokogott, részvétét kimutatván az egész osztály. Egymást licitálták túl az ömlengő cirádák. S akkor felálltam én csendes egyszerűséggel, s csak annyit mondtam: „Mi, nagyapámmal, külön repülőgéppel megyünk Moszkvába, hogy részt vegyünk a temetésen.” Döbbsent csendbe süppedt az osztály. Ezt a kijelentést nem lehetett „überelni”. Másnap behívatta a Tanító néni az Édesanyámat és furcsa meditációban töprengtek el rajta, hogy „hogy hazudhat ekkorát ez a csupa őszinteségből gyúrt kislány!” A feloldó magyarázkodáshoz mi is kellettünk ketten: Nagyapám és én.

Nagy számadás pillanata számomra most ennek a történetnek a felidézése, hiszen kenyerem javát megéve, most magamat faggatom őszinteségem mércéjéről. Szeretném hinni, hogy ez a furcsa sztori IGEN volt minden más „hazugságom” NEMJÉRE. Persze, aki nem hiszi, járjon utána...

Egy ismert gyermekdal zakatol be „felelgetős naplójátékunkba”:

„Mindennek van vége; mindennek van vége, csak e dalnak sosincs vége”...

Dúdol. Egyre csak dúdol. Ám mi most elhessentjük.

A fogalmazás szerkesztésének ugyanis szigorú játékszabályai vannak.

Tehát, ha volt bekezdésed és tárgyalásod, lenni kell egy befejezésednek is.

Köthetünk alkut magunkkal. „Lehet nyitott a befejezés. Lehet folytatható. Hogy majd folytathassuk!

Úgy, hogy most Te légy a hunyó! Légy Te a folytató!

Feltétel: Szódd a színeidet másként! Nőjön történetünk vége-hossza- nincs mesévé!

Húha! Már készenlétben „áll a pont”! Előtte csak két anekdotát enged be.

Egyet-egyét. Egyet a Kis Copfos Julcsinak, egyet a felnőtt Júliának, mint alteregónak.

S ezekkel az anekdotákkal búcsút is intünk.

Itt a Kis Copfos 1960. január 22.-én írt, búcsúnak szánt anekdotája (annak bizonyításra, hogy a leírás műfaja mellett lassan kezdenek más műfajok is megjelenni nála.)

Jár velem egy fiú. G. M.-nek hívják.[...] Ma földrajz órán bezúgott. Miután helyrement, daczból rágyújtott egy cigarettára, és tüntetően fújta a füstöt. Nem tudom, hogy tanárnő észrevette-e ezt vagy nem. Utána kérés nélkül felállt, kinyitotta az ablakot és kidobta a csikket. Úgy gondoltuk, hogy mindezt biztosan azért teszi, hogy kidobják az iskolából, mert nem szeret járni, csak a szülei kényszerítik.

(Egy utóhang-ízű megjegyzés a történethez: Valóban kidobták az iskolából. Nem emlékszik a cigarettás nagyjelenetére. Később azonban ez a 'kicsapott' diák lett a város legjobb szűcs mestere. Ma is barátok vagyunk. És jó, hogy barátok vagyunk)

A felnőtt Júlia sokszálú mese-és történetrendszerben él. Az egyik legkedvesebb anekdotámat mesélem most el felelgetősdink végén, ami az *Együtt dobbanó szívek* című kisregényemben jelent meg 2018-ban.

Szereplők: férjem, elsőszülött fiam, két német barátunk, a Trabantunk és én.

A címzettek pedig Ti vagytok: a Kis copfos alteregóm és az Olvasóim.

Ugye, szeretettel fogadtatok bennünket? Ha igen, akkor jövünk máskor is.

A mi ajtónk is mindig nyitva áll előttetek...

1982 novemberében történt. Kedves német vendégeink voltak: Helmut bácsi és Liza néni. Néhány nap nyíregyházi vendégeskedés után útban voltak hazafelé. A budapesti „kultúrkitérőjüket” még közösen akartuk átélni. A Trabantunkkal száguldottunk Pest felé.

Ők, apa és én és az akkor öt éves Lackó. Esteledett, mikor begurultunk a fővárosba. Nagyfiúnk útközben elbóbiskolt. Most éberré zötykölődött a város macskakövein. Álmos szemeivel felmérte a terepet. Ámulattal üdvözölte a nagyváros fényeit. Amikor a Parlament elé értünk, teljesen éberré nyújtózkodott, és ámulattal nyugtázta a látványt: a fényárban úszó Parlamentet; s kérdő hangsúlyú magabiztossággal jelentette ki: „Ezt is apa tervezte?”

Szerintem ez volt az építészmérnök-apa legnagyobb elismerése és kitüntetése, amit valaha is kapott. Én szerényen csak annyit feleltem: „Ezt nem, de akár ezt is tervezhette volna.”

Beleegyezem abba, hogy a Levéltár honlapján megjelenjen a pályázatra beküldött szövegem.

Nyíregyháza, 2020. május 11.

Kósáné Oláh Júlia